

Cada llengua, un món

Jessica Neuquelman i David Vila
(@llenguaferits)

Diuem que cada persona és un món. Amb les seves vivències, creences, càrregues, anhels, maneres d'interpretar la societat i de vincular-s'hi... I sí, cada llengua és, també, un món: reflex d'una realitat, manera genuïna d'explicar l'entorn, patrimoni insubstituïble... Així, de l'encreuament de cada persona amb la seva llengua (o les seves llengües!) n'obtenim una perspectiva absolutament única i diferenciada, una perspectiva que pot ser, sense cap mena de dubte, una font d'enriquiment col·lectiu.

Ara bé, per a les persones que han nascut i crescut en una comunitat lingüística minorada, com ara la catalana, la llengua pren un caràcter especial. Si bé és l'instrument amb què descriuen allò que els envolta, la situació d'anormalitat en què es troba en limita les possibilitats. Per què és difícil trobar productes etiquetats en la meua llengua? Per què no puc anar al cinema i gaudir de pel·lícules que hi estiguin doblades o subtítolades? Per què té tan poca presència en els mitjans de comunicació o en les xarxes socials? O bé, en el pitjor dels casos, per què em diuen que no m'entenen? Aquesta situació té un impacte psicològic en els parlants, que poden arribar a la conclusió que la seva llengua és de segona o, fins i tot, caure

en l'autoodi lingüístic i amagar-la per evitar ser percebuts com a parlants d'una «pseudollengua» o patuès. Independentment del grau d'afectació que el context lingüístic pugui tenir en els parlants, és inqüestionable que incideix directament en la seva autoestima i, per tant, en l'ús que fan de la llengua. I, quan l'ús se'n veu afectat, la llengua entra de ple en un procés de substitució lingüística, un procés en el qual la llengua dominant anirà ocupant els espais de la pròpia fins a esborrar-la, literalment, del mapa. Així, doncs, pertànyer a una comunitat lingüística minorada implica un bagatge de desconcert, de frustració, de ràbia i fins i tot de tristor pel tractament cada cop més anormal envers la llengua pròpia, malmesa en tantes situacions quotidianes.

Tanmateix, alhora que es pateix en primera persona el procés de substitució (la possible extinció latent) de la llengua, el parlant de la comunitat minorada desenvolupa una certa consciència lingüística potent i gairebé indestruïble de la seva manera de veure el món. Per als parlants més conscients, aquest fet pot comportar fins i tot una angoixa, com tan bé descriu Enric Larreula en el llibre *Dolor de llengua* (Edicions 3i4, 2002). És l'angoixa per la desaparició d'una comunitat humana. Aquesta pot ser, a grans trets, la perspectiva d'algú que prové d'una llengua no normalitzada. Però n'hi ha d'altres, de perspectives...

I és que parlar d'una llengua minorada en un territori que ha esdevingut plurilingüe ens porta a referir-nos, de retruc, a la llengua antagònica, la majoritària o, més aviat, dominant. Però què n'és del parlant d'una llengua dominant, i més encara en territoris on la presència d'aquesta és aclaparadora o fins i tot exclusiva? Néixer en un context monolingüe (culturalment i institucionalment parlant) no genera l'angoixa esmentada prèviament, ni tan sols cap esclatxa de sentiment d'inferioritat o d'autoodi. Més aviat al contrari: una llengua, una nació, una identitat. La identitat filtrada per una llengua dominant es fa palesa arreu: etiquetatge monolingüe, pel·lícules doblades, administració en la mateixa llengua vehicular, fruit d'una normalització secular... El sentiment d'identitat passa per la llengua i no es qüestiona, doncs, l'omnipotència lingüística desacomplexada que deixa una petjada (inconscient) en el parlant, orgullós de les seves arrels. Fins i tot esdevé normal i rellevant l'ús històric de la llengua per a ocupar altres territoris, com en el procés colonial. Certament, la llengua dominant va traspasar fronteres amb èxit, però ho va fer a costa d'altres llengües vernacles. I no cal anar gaire lluny, tampoc, per a adonar-nos de la precària situació actual d'aquestes altres llengües, sovint anomenades «regionals». I si bé és cert que una identitat forta, fonamentada en la llengua, no té per què ser dolenta, atès que al capdavant constitueix un element d'identificació col·lectiva, la seva instrumentalització per a invisibilitzar i esborrar una realitat plurilingüe és altament perillosa. I el pitjor és que el parlant de la llengua dominant no s'adona realment del rerefons de tot plegat i, de fet, tampoc no li cal, ja que tot ho té fàcil en la seva «denominació d'origen».

No obstant això, el parlant d'una llengua dominant sempre pot emprendre el camí de la consciència lingüística envers la diversitat, mitjançant l'educació i la formació. El paper de l'escola i de les institucions hi és cabdal i, per tant, urgeix més que mai una política

de cultura lingüística que inverteixi les tendències centralitzadores i lingüicides. Anar trencant prejudicis i aixecar el vel de por dipositat sobre les «altres» llengües és un procés llarg i frenat per obstacles de caire divers, però alhora és una tasca imperiosa si volem arribar a assolir l'objectiu que cap llengua no desaparegui i que totes siguin reconegudes com un patrimoni intangible i de necessària transmissió intergeneracional. Així, s'hauria d'ensenyar que aprendre altres llengües i respectar la diversitat lingüística és, en definitiva, un acte cívic i solidari per a la humanitat. Perquè és això: les llengües no tenen la culpa de res, sinó que són els estats els que les converteixen en armes de destrucció massiva d'altres llengües. Cal, doncs, un canvi de paradigma des del poder polític i, ensems, que els parlants, en l'àmbit individual o col·lectiu, esdevinguin els vertaders artífexs de la supervivència de la seva llengua. Hem de trencar els estigmes d'oprimir i d'opressor lingüístic i afavorir el camí de l'acostament i el respecte. No és un camí fàcil, sens dubte, però és l'únic camí que ens pot portar a un món lingüísticament ric i sostenible.

Dèiem, al començament d'aquesta reflexió, que cada persona és un món. Fem, doncs, que sigui un món configurat per la seva llengua, única i genuïna, i també per les altres que vagi trobant a l'horitzó. Perquè les llengües no han de dividir, sinó sumar. Sumar per un món millor. ■